

บทที่ 5

บทสรุป

จากการศึกษา The Prince ในทัศนะของมาคิอาเวลลี เจ้าในอุดมคติของมาคิอาเวลลีเป็นรูปแบบของผู้นำทั้งในอดีตและปัจจุบัน ผู้นำในอดีตและปัจจุบันได้เปิดตำรา The Prince มาคิอาเวลลีได้แจกแจงคำสอนเกี่ยวกับวิธีการที่รัฐก่อตั้งขึ้นมา วิธีการที่ผู้ปกครองจะรักษาอำนาจรัฐให้คงอยู่ มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า "The Prince" ของมาคิอาเวลลีมีลักษณะเป็นอุดมคติมากเกินไป เป็นไปไม่ได้ที่ผู้ปกครองคน ๆ เดียวกันจะมีทั้งความเป็นสุภาพบุรุษและทรชนคือเป็นทั้งสุนัขจิ้งจอกและราชสีห์ขณะเดียวกัน

รูปแบบการปกครองที่มาคิอาเวลลีนิยมชมชอบคือ รูปแบบการปกครอง ราชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย และประชาธิปไตย มาคิอาเวลลีได้เริ่มต้นรัฐโดยการแบ่งรูปแบบการปกครองออกเป็นสาธารณรัฐ และนครราช (principats) นครราชเหล่านี้ยังแบ่งย่อยออกไปอีกด้วย นครราชที่มีการสืบสันตติวงศ์ (principats hereditaires) นครราชผสม (principats mixtes) และนครราชใหม่ (principats nouveaux) ในทัศนะของมาคิอาเวลลีนครราชที่มาจากการสืบสันตติวงศ์สามารถธำรงรักษาไว้ได้ง่ายที่สุดเพราะว่าประชาชนเคยชินต่อการเชื่อฟังอยู่แล้ว ในขณะที่นครราชผสมอันได้แก่นครราชใหม่ที่ถูกผนวกเข้ากับราชอาณาจักรหนึ่งนั้น เสถียรภาพแห่งอำนาจจะมีอยู่ได้ด้วยความยากลำบากโดยเฉพาะเมื่ออาณาจักรส่วนที่ถูกผนวกเข้ามาใหม่นี้เป็นคนละชาติกับอาณาจักรส่วนเก่าของรัฐ เพื่อแก้ปัญหาคความยุ่งยากต่าง ๆ อันอาจเกิดขึ้นได้ในอาณาจักรส่วนใหม่ของรัฐดังกล่าวนี้ มาคิอาเวลลีได้เสนอวิธีการ 4 ประการด้วยกันคือ

1. ให้ "เจ้า" เข้าไปอยู่ในอาณาจักรส่วนใหม่ของรัฐนี้เลย
2. จัดตั้งเป็นอาณานิคม
3. จัดขบวนการครอบงำหรืออิทธิพลของต่างชาติในอาณานิคมนั้น
4. บันทอนกำลังของรัฐที่แข็งแกร่งที่สุดและสนับสนุนรัฐที่อ่อนแอที่สุดตามความเห็นของมาคิอาเวลลี พระเจ้าหลุยส์ที่ 12 แห่งฝรั่งเศสต้องสูญเสียลอมบาร์ดี (Lombardie) ก็เนื่องจากไม่ได้นำเอาคำสอนเหล่านี้ไปใช้นั่นเอง

นครราชที่มาคิอาเวลลีได้ให้ความสนใจมากที่สุดได้แก่นครราชใหม่ ซึ่งหมายถึงนครราชที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยการใช้อาวุธหรือโดยกุศโลบายการเมืองหรือโดยการกระทำเยี่ยงโจร

(banditisme) สำหรับตัวอย่างของ "ผู้ปกครอง" ที่ใช้กำลังอาวุธและกุศโลบายทางการเมืองเป็นเครื่องมือ นั้น มาคิอาเวลลีได้กล่าวถึง ซีซาร์บอร์เจีย (Cesar Borgia)¹ ผู้ซึ่งมาคิอาเวลลีมีความรู้สึกประทับใจมาก และได้กลายเป็นแบบฉบับ "ผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลี ส่วนตัวอย่างของ "ผู้ปกครอง" ที่ได้อำนาจด้วยวิธีการอื่น ๆ นั้น ก็ได้แก่โอลิเวอร์ออตโต เดอ เฟอโม (Oliverotto de Fermo) และ อกาธอคส์ (Agathocle)

โอลิเวอร์ออตโต เดอ เฟอโม ก็คือโจรจี้ขลาดตาขาว ได้อำนาจมาด้วยการทรยศฆ่าล้างของตนเองและราษฎรคนสำคัญ ๆ แห่ง เฟอโม ส่วน อกาธอคส์นั้นก็เป็นผู้ที่ไม่ผู้จะมีคุณธรรมเป็นบุตรช่างปั้นดินเผา สามารถรักษาอำนาจอยู่เป็นเวลานานโดยอาศัยความสามารถเฉพาะตัวในทางการเมืองและในทางการทหาร แม้ว่าจะมีศัตรูภายในและภายนอกประเทศอยู่มากก็ตาม มาคิอาเวลลีไม่ยกย่องวิธีการได้อำนาจในลักษณะนี้นักแต่จากตัวอย่างของ "ผู้ปกครอง" ทั้งสองดังกล่าวนี้ มาคิอาเวลลีก็ได้แยกแยะให้เห็นความแตกต่างระหว่างการใช้ความโหดร้ายในทางที่ดีกับการใช้ความโหดร้ายในทางที่เลวเพื่อธำรงรักษารัฐที่ได้ยึดครองเอามาได้ความโหดร้ายที่ถูกใช้ในทางที่ดีได้แก่ความโหดร้ายที่ถูกนำมาใช้โดยทั้งหมดพร้อมๆ กัน ในตอนต้นของการขึ้นครองอำนาจเพื่อสร้างความปลอดภัยให้กับ "ผู้ปกครองคนใหม่" ผู้ปกครองคนใหม่จำเป็นต้องใช้ความโหดร้ายทั้งหมดที่จำเป็นและดำเนินการไปพร้อม ๆ กันหมด เพื่อที่จะได้ไม่ต้องกลับมาใช้อีก ทั้งนี้เพราะว่าความโหดร้ายที่ประทับใจความรู้สึกไว้อยู่ไม่นานน้อยเท่าใดก็ยิ่งทำให้เกิดความขมขื่นหรือเจ็บปวดน้อยลงเท่านั้นในขณะที่ความดีต่าง ๆ นั้นกลับต้อยค่อย ๆ กระจ่างไปและทิ้งช่วงเวลาเพื่อให้งงเกิดความรู้สึกซาบซึ้งมากยิ่งขึ้น

ความโหดร้ายที่ถูกนำมาใช้ในทางที่ผิดได้แก่ความโหดร้ายที่ยึดเยื้อที่มีขึ้นซ้ำแล้วอีกโดยในระยะสั้น ๆ ก็มีไม่มากนักแต่กลับกลายเป็นถี่ขึ้น ๆ เมื่อกาลเวลาได้ผ่านไปแทนที่จะยุติลงเช่นนี้แล้วผู้อยู่ใต้ปกครองจะสูญเสียความรู้สึกในเรื่องความปลอดภัยและถูกกีดกร่อน ด้วยความรู้สึกหวาดกลัวที่กระหน่ำเขาอยู่ตลอดเวลา ในสภาวะเช่นนี้ "ผู้ปกครอง" จะหวังอะไรในตัวอยู่ผู้ใต้ปกครองไม่ได้เลย แต่กลับจะต้อง "ถือมีคอยู่ในมือ" ไว้ตลอดเวลาซึ่งจะลงเอยด้วยเหตุการณ์อันเลวร้ายในที่สุด

ทัศนะดังกล่าวนี้ต้องเข้าใจด้วยว่าเป็นทัศนะทางด้านเทคนิค ศิลปะของความสำเร็จทาง

¹ ซีซาร์บอร์เจีย ได้ขึ้นมาเป็น "ผู้ปกครอง" ก็ด้วยบารมีและการช่วยเหลือของบิดา ซึ่งเป็นพระสันตปาปา โดยได้เข้ายึดครองโรมานู (Romagne) เป็น "ผู้ปกครอง" ที่ไร้ซึ่งคุณธรรมบางท่านก็เรียก ซีซาร์ บอร์เจียว่าเป็น "จอมนักวางแผนเลือดเย็น" โปรดดู เอ็มเจ ฮาร์มอน, หน้า 218 เสน่ห์ จามริก แปล

การเมือง ซึ่งอยู่นอกเหนือความดีและความชั่ว ทั้งนี้ใช้ว่าความดีและความชั่วเป็นสิ่งที่จะต้อง ปฏิเสธไม่รับรู้ก็หาไม่ แต่ก็ควรจะจำกัดอยู่ในวงเขตที่เป็นของเรื่องนี้ โดยเฉพาะและถูกขจัดออกไปในทางการเมือง ด้วยทัศนคติเดียวกันนี้เองที่มาคิอาเวลลีเห็นว่า "ความผิดพลาด" ซึ่งอยู่ในประเภท เรื่องของเทคนิคนั้นร้ายแรงยิ่งกว่า "อาชญากรรม" อันเป็นเรื่องของศีลธรรม

ในส่วนตัวที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบกองทัพทหาร มาคิอาเวลลีนิยมชมชื่นการมีกองทัพแห่งชาติและแนะ "ผู้ปกครอง" ไม่ให้พึ่งพาทหารรับจ้างหรือพวกพันธมิตร

อย่างไรก็ตามในหนังสือเรื่อง "The Prince" นี้ สิ่งที่เป็นแก่นของลัทธิมาคิอาเวลลี (machievisme) จริง ๆ นั้น มาเริ่มปรากฏ ตั้งแต่บทที่ 15 ถึงบทที่ 20

ในบทต่าง ๆ เหล่านี้ มาคิอาเวลลีได้วาดภาพ "ผู้ปกครอง" คนใหม่ของเขาให้เราได้เห็นอย่างเต็มหน้า ซึ่งอันที่จริงแล้วคุณลักษณะต่าง ๆ ของ "ผู้ปกครอง" คนใหม่นี้ก็พอจะมองเห็นกันอยู่ต่าง ๆ แล้วเมื่อมาคิอาเวลลีพูดถึงซีซาร์ บอร์เจีย ในลักษณะที่เป็นแบบฉบับของผู้มีพรสวรรค์ทางการเมือง

ประเด็นของเนื้อหาเมื่ออยู่ว่า "ผู้ปกครอง" คนใหม่นี้จะต้องวางตนอย่างไรกับผู้อยู่ใต้ปกครองของเขาและกับมิตรของเขา ในประเด็นปัญหานี้มาคิอาเวลลียึดเกาะอยู่กับสิ่งที่เขาเรียกว่า "ความเป็นจริงแห่งสรรพสิ่งต่าง ๆ และความเป็นจริงนี้ก็คือ "ผู้ปกครอง" คนใหม่จะต้องดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางภัยอันตรายและมีความหวาดกลัวอยู่สองประการที่จะต้องเข้ามาสั่งสู่อยู่ในตัว "ผู้ปกครอง" ประการแรกเป็นเรื่องภายในรัฐของ "ผู้ปกครอง" และพฤติกรรมของผู้อยู่ใต้ปกครองของ "ผู้ปกครอง" เอง ประการที่สอง เป็นเรื่องภายนอกรัฐและความมุ่งหมายของมหาอำนาจที่อยู่ล้อมรอบท่ามกลางความเป็นจริงดังกล่าวนี้ "ผู้ปกครอง" จึงไม่อาจจะดำรงชีวิตอย่างที่ควรจะเป็นได้

มาคิอาเวลลีกล่าวว่า "ผู้ปกครอง" ที่ต้องการดำรงอยู่ในอำนาจจำต้องหัดเรียนรู้ที่จะทำตนไม่ให้เป็นคนดีเสมอไป คือ เป็นคนดีก็ได้หรือไม่เป็นคนดีก็ได้ "ตามแต่ความจำเป็น" จริงอยู่มันเป็นยอดของความปรารถนาที่ "ผู้ปกครอง" จะรวมคุณสมบัติที่ดีทุกอย่างเอาไว้ในตัว ไม่ว่าจะ เป็นความเป็นคนใจกว้าง ชอบช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นคนอ่อนไหวต่อความทุกข์ยากของผู้อื่น เป็นคนมีสติจางา หนักแน่นและกล้าหาญ อ่อนโยน บริสุทธิ์ผุดผ่อง ซื่อตรง จริงจัง และเคร่งศาสนา แต่ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก "และธรรมชาติของมนุษย์ก็ไม่ได้เอื้ออำนวยให้เป็นเช่นนั้น" ต้องถือว่าเป็นเรื่องที่ดีแล้วที่ "ผู้ปกครอง" รู้จักหลบหลีกความชั่วต่าง ๆ อันน่าละอายที่จะทำให้สูญเสียรัฐ รู้จักต่อต้านความชั่วอื่น ๆ ซึ่งถ้าทำไม่ได้ก็ไม่เป็นไร บางทีความบกพร่องหรือความชั่วบางอย่างก็อาจจะจำเป็นต่อ การธำรงรักษารัฐ ในขณะที่ความดีบางอย่างก็อาจทำให้สูญเสียรัฐ ได้เช่นกัน "ทั้งนี้เพราะว่า ถ้าพิจารณาศึกษากันให้ถ่องแท้แล้วจะพบว่า มีคุณสมบัติบางประการที่ดูว่าเป็นคุณธรรม แต่ได้สร้างความหายนะให้กับ "ผู้ปกครอง" และก็มีคุณสมบัติอีกบางประการที่ดูว่าเป็นความชั่วแต่ก็ได้ส่งผลให้ "ผู้ปกครอง" อยู่รอดปลอดภัยและมีความสมบูรณ์พูนสุข"

บทที่ 15 ของ The Prince เป็นบทที่สั้นแต่ก็เต็มไปด้วยเนื้อหาสาระ ซึ่งผู้เขียนได้แสดง

ความคิดเห็นของเขาออกมาอย่างเปิดเผยปราศจากการซ่อนเร้นใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นความคิดเห็นของ บุรุษผู้หนึ่งที่รู้จักมนุษย์มาากจนหมดสิ้นจากการมีภาพลวงใด ๆ นอกจากนี้ยังเป็นบุรุษที่รู้จักแยก ความดีและความชั่วและเป็นผู้ที่ชอบความดีมากกว่าแต่ก็ปฏิเสธที่จะปิดตาตัวเองต่อสิ่งที่เขาเชื่อ ว่าเป็นความจำเป็นของรัฐหรือต่อสิ่งที่เขาเชื่อว่าเป็นทาสของธรรมชาติมนุษย์

การพิสูจน์สมมติฐาน 1

ความล้มเหลวในการรักษาอำนาจทางการเมืองของพลเอกสุจินดานั้นน่าจะสามารถอธิบาย ได้จากความไม่สอดคล้องกันระหว่างการกระทำทางการเมืองของพลเอกสุจินดากับ "ตัวแบบผู้ปกครอง" ในทฤษฎีการเมืองของมาคิอาเวลลี

ตัวแบบผู้ปกครองที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างการกระทำทางการเมืองของพลเอกสุจินดา กับ "ตัวแบบผู้ปกครอง" ในทฤษฎีการเมืองของมาคิอาเวลลี คือ

1. ผู้ปกครองจะต้องทำตัวให้ดูเหมือนว่าเป็นคนมีเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ มีมนุษยธรรม มาคิอาเวลลี ได้กล่าวว่าผู้ปกครองที่จะรักษาอำนาจรัฐ เมื่อขึ้นปกครองใหม่ ๆ จะต้องเป็นคนที่มีรู้จัก ปรับปรุงตัวเอง รู้จักประมาณเหตุการณ์ พยายามไม่ทำในสิ่งที่ไม่ดีเท่าที่จะหลีกเลี่ยงได้ แต่ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็ทำชั่วเต็มที่ได้เลยไม่เป็นไร พลเอกสุจินดา คราประยูร ไม่ได้ทำตามรูปแบบผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีเลยแม้แต่น้อย ไม่มีบทบาทใดที่พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้แสดงความเมตตากรุณา หรือซื่อสัตย์ มีมนุษยธรรม บทบาทที่พลเอกสุจินดา คราประยูร แสดงออกนั้นเต็มไปด้วย ความเดียดนาและเข้มแข็ง จึงต่างจากรูปแบบผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี

2. ผู้ปกครองจะต้องมีวิธีการรักษาอำนาจรัฐด้วยความชอบธรรม ผู้นำบางคนมักพูดถึงแต่ สันติภาพและความซื่อสัตย์อยู่เสมอ พลเอกสุจินดา คราประยูร มักจะกล่าวเสมอว่าสาเหตุการล้ม ล้างรัฐบาลชุดพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณว่าเพราะการทุจริตคอร์รัปชัน โดยกล่าวอ้างเป็นสาเหตุ ประการสำคัญของการทำรัฐประหารดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

แต่สิ่งหนึ่งที่พลเอกสุจินดา คราประยูร ขาดการไตร่ตรอง คือการไม่นำตัวเองผ่านระบบ การเลือกตั้ง เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองก่อนการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำอย่างสง่าผ่าเผย

3. รูปแบบผู้ปกครองในทัศนะของมาคิอาเวลลี จะต้องสร้างความกลัวให้มากกว่าความรัก เพราะความรักนั้นอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ แต่การสร้างความหวาดกลัวนั้นจะคงอยู่ตลอดไป มาคิอาเวลลียังกล่าวว่า ถึงอย่างไรผู้นำก็ต้องสร้างความรักไม่ให้ประชาชนเกลียดชังผู้นำ เพราะถ้าคน ทั่วไปเกลียดชังผู้นำ ผู้นำก็ต้องเกรงกลัวการวางแผนโค่นล้มเขา พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้ สร้างรูปแบบของความกลัวมากกว่าความรัก ภาพลักษณ์ของพลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นภาพ ลักษณ์ของความเป็นทหาร ภาพของความเป็นผู้นำเผด็จการที่ต้องการเข้าครอบครองอำนาจ โดยใช้ วิธีการรูปแบบความรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจเท่านั้น พลเอกสุจินดา คราประยูร จึงแสดงสอง

บทบาทในตัวคนเดียวกันอย่างตัวแบบผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีไม่ได้ นั่นก็คือแสดงได้ไม่แบบเนียนนั่นเอง

การพิสูจน์สมมติฐาน 2

แม้ว่าจะมีการกระทำทางการเมืองบางส่วนของพลเอกสุจินดาที่สอดคล้องกับ "ตัวแบบผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลีก็ตาม แต่ไม่ประสบความสำเร็จในการรักษาอำนาจทางการเมืองของพลเอกสุจินดานั้น น่าจะสามารถอธิบายได้จากบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน อันทำให้การประยุกต์ใช้ "ตัวแบบผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลีไม่สัมฤทธิ์ผล

ตัวแบบของผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีที่สอดคล้องกับตัวแบบของการรักษาอำนาจทางการเมืองของพลเอกสุจินดา คราประยูร แต่นำมาประยุกต์ใช้ "ตัวแบบผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลี ไม่สัมฤทธิ์ผล มีดังนี้ คือ

1. ตัวแบบผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี ที่พลเอกสุจินดา คราประยูร นำมาปฏิบัติใช้ในการรักษาอำนาจแล้วไม่สัมฤทธิ์ผล ผู้ปกครองจะต้องมีความเด็ดขาดเข้มแข็ง

ความเป็นผู้นำทางการเมืองของพลเอกสุจินดา คราประยูรเหมือนกับผู้นำทางการเมืองคนอื่น ๆ จะผิดกันก็แต่การรักษาอำนาจทางการเมืองพลเอกสุจินดา คราประยูร สามารถรักษาอำนาจไว้ได้สั้นที่สุดเพียงแค่ 47 วันเท่านั้นในขณะที่ผู้นำทางการเมืองทหารคนก่อน ไม่ว่าจะเป็นจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร ล้วนแล้วแต่รักษาอำนาจไว้ได้ยาวนานทั้งสิ้นมีพลเอกสุจินดา คราประยูรเท่านั้นที่ไม่เรียนรู้ทางการเมืองรักษาอำนาจทางการเมือง ซึ่งจะวิเคราะห์ตัวแบบที่สอดคล้องกับตัวแบบของผู้ปกครองในทฤษฎีการเมืองของมาคิอาเวลลีการปกครองของพลเอกสุจินดา คราประยูร มีความเด็ดขาดแต่ขาดปฏิภาณ ไหวพริบ พลเอกสุจินดา คราประยูร มีฐานอำนาจทางการเมืองที่ได้เปรียบ เรียนจบจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าด้วยคะแนนระดับนำในชั้น ผลการเรียนอยู่ในระดับดีมาก มีเพื่อนร่วมรุ่น จปร.รุ่น 5 "ภายใต้รหัสลับ 0143" ที่เป็นฐานกำลังให้ในการทำรัฐประหารและรักษาอำนาจทางการเมือง ในขณะที่พลเอกสุจินดา คราประยูร ขึ้นเป็นผู้บัญชาการทหารบก ในวันที่ 29 มีนาคม ปี พ.ศ.2533 โดยการสนับสนุนจากพลเอกชวลิตยงใจยุทธ² พลเอก สุจินดา คราประยูร ไม่ได้วิเคราะห์สถานการณ์คือบริหารกองทัพที่สวนทางกลับเหตุการณ์ทางการเมือง ในขณะที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการกองทัพบก ได้เน้นการพัฒนากองทัพพัฒนาความมั่นคงโดยใช้นโยบายการเมืองนำการทหาร

² "บิกัสคุม ทบ.แผนเหนือชั้นของบิกิจัว" หลักไท (25 ธันวาคม 2533 - 7 มกราคม 2533)

"ภายใต้้นโยบาย 66/2523"³ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ พัฒนาประชาธิปไตย ด้วยการนำนโยบาย 66/2523 ของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มาสานต่อและมีการพัฒนาประชาธิปไตย โดยให้มีการปรับปรุงกองทัพให้เล็กแต่มีประสิทธิภาพ และเน้นการพัฒนาในรูปแบบโครงการอาสาสมัครพัฒนาชนบทหลายโครงการ เช่น โครงการพัฒนาคอกยตุ้ง โครงการพัฒนาอีสานเขียว โครงการพัฒนาฮาร์ปปีนป่า⁴ แต่พลเอกสุจินดา คราประยูร ไม่ได้สานต่อแนวความคิดการพัฒนาประชาธิปไตยของผู้นำทางการเมืองทั้งสองท่านแต่การดำเนินนโยบายที่สวนทางกับระบอบประชาธิปไตยนั้น คือ ได้ดำเนินการนโยบายแข็งกร้าวเป็นปรปักษ์กับรัฐบาล ในชุดพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีการทำทนายอำนาจกับรัฐบาลหลายเรื่อง เช่น เรื่องการยึดรถยูนิตโมบาย การแทรกแซงโดยทางอ้อม เช่น การพยายามเข้ามามีอิทธิพลต่อการแต่งตั้งตำแหน่งทางการเมืองในรัฐบาลชุดพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ⁵ และกรณีต่าง ๆ อีกหลายกรณีที่ พลเอก สุจินดา คราประยูรดำเนินนโยบายการแทรกแซงรัฐบาลทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม จนกระทั่งติดตามมาด้วยการรวมกลุ่มก่อรัฐประหาร พ.ศ.2534 โดยใช้ชื่อคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พลเอกสุจินดา คราประยูร และคณะ สามารถยึดอำนาจรัฐด้วยความสะดวกสบายและง่ายดายปราศจากการนองเลือด แต่การดำเนินการในขณะที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้บัญชาการทหารบก นั้นดำเนินแนวทางที่สวนทางขัดกับหลักการประชาธิปไตยตลอดเวลาและได้พยายามแทรกแซงทางการเมือง รูปแบบการดำเนินงานทางการเมืองทุกรูปแบบแข็งกร้าวและเด็ดขาด แต่ขาดการวิเคราะห์สถานการณ์กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกจึงทำให้พลเอกสุจินดา คราประยูรไม่สามารถรักษาอำนาจรัฐไว้ได้แม้ว่าการแต่งตั้งตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจะผ่านการทูลเกล้าลงพระปรมาภิไธยแล้วก็ตามเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2535

ที่มาของนายกรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 มาตรา 159 กำหนดให้มาจากบุคคลภายนอกได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการเลือกตั้ง การเขียนรัฐธรรมนูญเช่นนี้ เป็นการเปิด

³ เฉลิมเกียรติ ผิวนวล ความคิดทางการเมืองของทหารไทย กรุงเทพมหานคร: นำอักษรภาพพิมพ์ 2535 หน้า 115-128.

⁴ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายจิว (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมนิติจำกัด 2533) หน้า 16-43 และบุญกลม คงบังสถาน ชายคนที่ชื่อ ชวลิต (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์ 2529) หน้า 12-16.

⁵ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายจิว (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมนิติจำกัด 2533) หน้า 16-43 และบุญกลม คงบังสถาน ชายคนที่ชื่อ ชวลิต (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์ 2529) หน้า 12-16.

โอกาสให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534

พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้ใช้กำลังอำนาจในการบีบบังคับกลุ่มผู้ทำการประท้วงโดยการสั่งดำเนินมาตรการในการปราบปรามอย่างรุนแรง แก่กลุ่มผู้ประท้วงพิจารณาจากคำสั่งในภาคผนวก ทำให้เกิดเหตุการณ์อันโศกเศร้าและสูญเสียชีวิตประชาชน จนประวัติศาสตร์ต้องจารึกว่า เหตุการณ์"พฤษภาทมิฬ" การใช้กำลังทหารและตำรวจในการปราบปรามเป็นการนำตัวแบบการใช้กำลังบังคับตามรูปแบบ "ผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลี แต่รูปแบบ "ผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลี จะต้องทำกับศัตรูผู้รุกรานมิใช่ทำกับประชาชนผู้ได้ปกครองของเขาเอง แต่กรณีพลเอกสุจินดา คราประยูร ขาดความชอบธรรมตั้งแต่แรก จึงทำให้พลเอกสุจินดา คราประยูร มีความล้มเหลวในการรักษาอำนาจรัฐ

2. ตัวแบบผู้ปกครอง อยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

การที่ พลเอกสุจินดา คราประยูร เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเป็นนายกรัฐมนตรี ในขณะที่ประเทศไทยเรานั้นได้ปรับโฉมหน้าทางการเมืองไปหมดแล้ว ซึ่งประชาชนส่วนมากมีการตื่นตัวทางการเมือง มีความสำนึกทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นสูงแล้ว แต่ในขณะเดียวกันการปกครองในสมัยอิตาลี นั้น เป็นรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ผู้ปกครองเป็นแบบกษัตริย์ที่มีอำนาจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียว อิตาลีสมัยนั้นการปกครองเป็นแบบเผด็จการ ไม่มีระบบพรรคการเมืองกองทหารก็ไม่ใช่กำลังของตนเอง ส่วนมากเป็นทหารรับจ้าง ไม่มีการจัดกรอบระเบียบภายในที่มั่นคง การที่รูปแบบเป็นเผด็จการ นั้นเกิดเมื่อสมัยร่วมเกือบ 500 ปีมาแล้ว แต่พลเอกสุจินดา คราประยูร กลับไปดำเนินการในรูปแบบเผด็จการตามแนวทางของมาคิอาเวลลีจริง แต่ก็ไม่สัมฤทธิ์ผลก็เพราะว่าประเทศไทยนั้นได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองมาแล้วจนถึงวันนี้ร่วม 60 กว่าปี ซึ่งเกิดในสถานการณ์ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง การทำสงครามของไทยก็ไม่มีการกลับกลายเป็นว่าประเทศไทยในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนั้น ความเจริญทางเทคโนโลยีได้ก้าวเข้ามาสู่สังคมไทยแล้ว ฉะนั้นการปฏิวัติ รัฐประหารในรูปแบบนี้ประชาชนคนไทยรับไม่ได้และไม่ต้องการ เพราะประเทศไทยมีระบบพรรคการเมือง ที่ต้องการกลั่นกรองบุคคลที่ขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองตามระบอบเท่านั้น เมื่อพลเอกสุจินดา คราประยูร ก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองในลักษณะเช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การกระทำทางการเมืองของพลเอก สุจินดา คราประยูร มีความสอดคล้องกับแนวทางของมาคิอาเวลลีจริง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการรักษาอำนาจทางการเมืองนั้นไว้ก็เพราะอยู่ในสถานการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันเป็นการย้อนยุค พลเอกสุจินดา คราประยูร จึงถูกประชาชนซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของเขาต่อต้านให้ลงจากตำแหน่ง การรักษาอำนาจของ พลเอกสุจินดา คราประยูรจึงไม่สัมฤทธิ์ผล

พลเอก สุจินดา คราประยูร มีวิสัยทัศน์ (vision) ที่แคบและพยายามสร้างกระแสความเป็นเผด็จการขึ้นสวนทางกระแสประชาธิปไตยของโลกและสวนทางกระแสประชาธิปไตยในระบบการเมืองไทย ชนชั้นกลางได้ถูกพัฒนาตัวเองขึ้นมาพร้อม ๆ กับการพัฒนาระบบ

เศรษฐกิจในยุค โลกาภิวัตน์⁶ ซึ่งการพัฒนาประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์นั้น สิ่งพัฒนาได้รวดเร็วที่สุดคือการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสาร พลเอกสุจินดา คราประยูร นอกจากจะไม่มี การปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศความเป็นไปของประเทศและโลกแล้ว ยังทำตัวทวนกระแส และมีวิสัยทัศน์ (vision) ที่แคบ การปกครองแบบเผด็จการผิดกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ผู้ปกครองจะต้องปกครองในลักษณะที่เป็นประชาธิปไตย และการบิดเบือนข่าวสารของผู้นำย่อมไม่อาจกระทำได้ในสังคมปัจจุบัน เช่น การแสดงเหตุผลของการเป็นนายกรัฐมนตรี หรือการบิดเบือนข่าวสารเกี่ยวกับฝูงชนที่ประท้วงในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ล้วนแล้วแต่เป็นผลลบทั้งสิ้นต่อ พลเอกสุจินดา คราประยูร⁷

การพิสูจน์สมมติฐานที่ 3

ความล้มเหลวในการรักษาอำนาจของพลเอกสุจินดาอาจจะขึ้นอยู่กับคำอธิบายในเรื่อง โชคชะตา (fortuna) นั้นไม่เป็นความจริง การรักษาอำนาจของพลเอกสุจินดา คราประยูรจะคำนึงถึงแต่ โชคชะตาอย่างเดียวไม่ได้ ต้องอาศัยความสามารถส่วนตัวและ การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์รอบตัว มาคิอาเวลลีได้กล่าวถึงโชคชะตา (fortuna) เพราะผู้นำที่ขึ้นมาอำนาจเป็นใหญ่เป็นโตได้นั้นมักจะนึกว่าเพราะโชคชะตาลิขิต แต่มาคิอาเวลลีได้ให้ทัศนะกับผู้ปกครองว่า การที่ผู้ปกครองเชื่อแต่โชคชะตาอย่างเดียวนั้นไม่ได้ โชคชะตาจะอำนวยโชคให้มันต้องขึ้นกับความสามารถของผู้ปกครองด้วย ผู้ปกครองต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับโชคชะตาหรือสถานการณ์และเวลาที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมจึงจะได้รับผลประโยชน์หรือโชคชะตาที่ดี

วิเคราะห์การที่พลเอกสุจินดา คราประยูร ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกนับว่า โชคชะตาได้ช่วย พลเอกสุจินดา คราประยูร และสามารถร่วมกลุ่มคณะรักษาความสงบรักษาแห่งชาติ ทำการรัฐประหารได้สำเร็จอีกครั้ง การทำรัฐประหารก็สำเร็จได้โดยง่ายดาย ไม่มีการสูญเสีย

⁶ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ อนาคตผู้นำการเมืองไทยในสหัสวรรษหน้า(กรุงเทพมหานคร : บริษัทซัคเซสมิเดีย 2539) หน้า 53-78.

⁷ สาเหตุเพราะกลุ่มชนผู้ประท้วงในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง เป็นบุคคลที่ทำงาน มีการมาร่วมประท้วงสนับสนุนต่อต้านตอนเย็นเลิกงาน และมีศักยภาพทางการเงิน การทำการประท้วงครั้งนี้จึงเรียกสั้น ๆ ว่า "มือบมือถือ" ผู้นำของรัฐจะบิดเบือนความจริงย่อมกระทำได้ลำบาก โปรดดูรายละเอียดได้จาก ตีรณ พงศ์เมฆพัฒน์ "พฤษภาทมิฬวิปโยค และผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยในอนาคต" กรุงเทพธุรกิจ 21 (มิถุนายน 2535) , หน้า 6.

เสียชีวิตและชีวิตเกิดขึ้น ผิดกับการทำรัฐประหารในอดีต⁸ ซึ่งมีการใช้กำลังรุนแรงในการต่อสู้เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งอำนาจรัฐ และการทำรัฐประหารก็มีโอกาสพลาดด้วย ในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ การทำรัฐประหาร โดยพลเอกสัณฑ์ จิตปฎิมา เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2524⁹ นั้นเป็นการกระทำที่ผิดพลาด แต่การกระทำรัฐประหารของพลเอกสุจินดา คราประยูร และ (คณะ) นั้น โชคชะตาได้เข้าข้างคือมีการจับตัวผู้นำบนอากาศหลังจากบริหารประเทศมาได้ 2 ปี 7 เดือน¹⁰ การกระทำดังกล่าวทำให้พลเอกสุจินดา คราประยูร และคณะสามารถสำเร็จผลได้อย่างง่ายดาย¹¹ แต่การรักษาอำนาจรัฐนั้นพลเอกสุจินดา คราประยูร ไม่ได้ใช้ความสามารถในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาของประเทศชาติให้สำเร็จผลแต่ประการใด จะพบว่าคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชนนั้น พลเอก สุจินดา คราประยูร ไม่สามารถกระทำสำเร็จ คือการบิดเบือนสัญญาประชาชนที่ได้มอบไว้ภายหลังจากการทำรัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์ 2534 คือ

1. คืออำนาจให้ประชาชนโดยเร็วที่สุด จัดองค์กรร่างรัฐธรรมนูญ เป้าหมายสำคัญจะไม่ใช้รัฐสภาเป็นที่ให้เหตุผลประโยชน์ ให้มีการเลือกตั้งที่สามารถคัดเลือกคนดี มีคุณธรรมความรู้มาเป็นผู้แทน และให้พรรคการเมืองมีกลไกควบคุมสมาชิกพรรคให้มากขึ้น
2. แก้ปัญหาทุจริต นื้อราษฎร์บังหลวงโดยการตรวจสอบดำเนินการอย่างเฉียบขาดกับบราย
3. ปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดิน โดยให้ข้าราชการเมือง ก้าวก้าวข้าราชการประจำน้อยลง หรือหมดไป หรือก้าวก้าวได้ด้วยความยากลำบาก

⁸ ในอดีตการทำรัฐประหารที่สูญเสียทรัพย์สินสมบัติ ชีวิต ทรัพย์สินมากมาย เช่น กบฏบวรเดช เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2476 กบฏหลวง เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2492 กบฏแมนฮัตตัน เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2494 โปรดุรายละเอียดจาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช ทหารกับการเมืองไทย เอกสารการสอนชุดวิชาสถาบันและกระบวนการทางการเมืองไทย (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2534) หน้า 429-432

⁹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน "เปรม จุดจบของรัฐบาลผสม" ปฏิญญาปีที่ 3 ฉบับที่ 109 (16 มีนาคม 2534) หน้า8-11

¹⁰ "บ๊ิกจ้อคน่า 3 เหล่าทัพปฏิวัติยึดอำนาจ "ชาติชาย" หลักไท(25 กุมภาพันธ์ - 5 มีนาคม 2534) 18-19

¹¹ วิธีการทำรัฐประหาร โดยจับตัวพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี และพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ซึ่งกำลังนั่งอยู่บนเครื่องบินซี 130 ของกองทัพอากาศ ซึ่งจอดอยู่ที่สนามบินกองทัพอากาศ ดอนเมือง ดูรายละเอียดจาก "แผนลี้กบ๊ิกจ้อแผนลับชาติชาย การเมืองก็่วนทหารก็ลับสน" หลักไท 9 (4-10 มีนาคม 2534) 16-17

คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ละเอียดคำมั่นสัญญาที่จะคืนอำนาจให้กับประชาชน และยังได้ใช้อำนาจที่มีอยู่ทั้งหมดกระทำการทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำเหมือน "อัสวิน" แต่ประชาชนไทยในยุคสมัยนี้มีความฉลาด มีข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย การที่จะปกครองแบบเผด็จการนั้นกระทำไม่ได้ยาก¹²

จึงกล่าวได้ว่าโชคชะตามิได้เข้าข้างพลเอกสุจินดา คราประยูร ต้องประกอบด้วยความสามารถ และการปรับตัวให้ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วย ผู้ปกครองจะต้องใช้กฎหมายและใช้กำลังพลเอกสุจินดา คราประยูรใช้ทั้งกฎหมายและใช้กำลังทั้ง 2 รูปแบบ แต่ก็ไม่สามารถรักษาอำนาจได้

พลเอกสุจินดา คราประยูร ใช้ทั้งกฎหมายและใช้กำลังในการรักษาอำนาจรัฐ แต่รักษาไม่ได้ เพราะที่มาของอำนาจรัฐของพลเอกสุจินดา คราประยูร นั้นขาดความชอบธรรมทางการเมือง การใช้กฎหมายพลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นการใช้อำนาจแต่งตั้งกลุ่มคณะของตนเองในการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 เป็นรัฐธรรมนูญที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากกว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นเผด็จการ มีการชอนเงื่อนงำการสืบทอดอำนาจต่อของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ โดยได้มีการร่างรัฐธรรมนูญที่ถอยหลังย้อนไปยุคที่มีการเพ็ชรรัฐธรรมนูญกันใหม่ ๆ คือรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2511 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 เขียนข้อความที่ไม่ชัดเจนไว้หลายตอน ทำให้การจะนำไปใช้ต้องตีความกันใหม่ หมวกที่ว่าด้วยรัฐมนตรี คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้ต้องการให้ประธานสภาเป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการ แต่คงไม่พูดชัดเจนลงไปว่าจะไม่ให้ข้าราชการประจำมาจากนายกรัฐมนตรี แต่จะเปิดกว้างว่าให้มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ข้าราชการประจำก็ได้ ซึ่งถ้ามาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ต้องลาออกก่อน ซึ่งการมีบทบัญญัติเช่นนี้ ทำให้เกิดเสถียรภาพในรัฐบาลมากขึ้น

การพิสูจน์สมมติฐาน 4

"ตัวแบบผู้ปกครอง" ของมาคิอาเวลลีนั้นมีความเป็นอุดมคติจนเกินไป ไม่สามารถจะนำมาปฏิบัติได้

ตัวแบบผู้ปกครอง ของมาคิอาเวลลีนั้น มีความเป็นอุดมคติมากจนเกินไป จนไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ สมมติฐานนี้เป็นความจริง เพราะมาคิอาเวลลีสมมติตัวละครขึ้นมา โดยกำหนดให้ ซีซาร์ บอร์เจีย ผู้ที่มากิอาเวลลีประทับใจเป็นผู้ปกครองใน The Prince ซึ่งเป็นมนุษย์อย่างเดียว แต่มีจิตใจโหดร้าย เพื่อธำรงรักษาความเป็นรัฐที่ยึดมาในขณะเดียวกันนั้นผู้ปกครองใน

¹² "แถลงการณ์คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 1" สยามจดหมายเหตุ 16 (22-28) มีนาคม 2534 : 311-333.

ทักษะของมาคิอาเวลลีเป็นผู้ที่มีจิตใจดั่งความ เฉลียวฉลาด เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม มีใจกว้าง และโอบอ้อมอารี ขณะเดียวกันก็ตระหนักรู้ถึงเหี้ยมโหดของชาติ ผู้นำในทักษะของมาคิอาเวลลีจะต้องสร้างความหวาดกลัวและความรัก แต่ต้องทำให้ประชาชนหวาดกลัวมากกว่าประชาชนรัก เพราะความรักนั้นมีสิทธิเปลี่ยนใจเป็นอย่างอื่นได้ แต่ความหวาดกลัวนั้นจะคงทนยั่งยืนกว่าความรัก อันนี้ก็คือ ธรรมชาติของมนุษย์ที่จะต้องเพียรพยายามเรียนรู้ปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมทุกอย่างสามารถเรียนรู้ได้ ขอให้มีความตั้งใจจริง

ข้อสรุปเกี่ยวกับอุดมคติของผู้ที่จะเข้ามาเป็น "ผู้ปกครอง" กล่าวคือเป็นการคิดที่ "ผู้ปกครอง" จะได้ชื่อว่าเป็นคนที่เสรีและใจกว้าง อย่างไรก็ตาม ความเป็นคนตระหนักรู้ก็เป็นสิ่งหนึ่งในบรรดาข้อบกพร่องที่ช่วยในการปกครองประเทศได้มาก ความเป็นคนใจกว้างสุ่ยสุร่ายจะทำให้ "ผู้ปกครอง" เอาชนะใจคนได้ไม่มากนัก แต่จะทำให้คนส่วนใหญ่กลับเป็นปฏิปักษ์ต่อ "ผู้ปกครอง" และในที่สุดเมื่อ "ผู้ปกครอง" ต้องยากจนลง "ผู้ปกครอง" ก็จะสูญเสียความเคารพนับถือของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง ในทำนองเดียวกัน "ผู้ปกครอง" ทุกคนก็ปรารถนาที่จะได้ชื่อว่าเป็นคนเมตตาปราณีและไม่โหดร้าย แต่ก็ให้ระวังอย่าใช้ความเมตตาปราณีในทางที่ผิด ขอให้ระลึกถึงซีซาร์ บอร์เจีย ซึ่งได้ชื่อว่า "เป็นคนโหดร้าย" มาคิอาเวลลีกล่าวอย่างไม่สะทกสะท้าน "แต่ความโหดร้ายของเขาก็ได้ช่วยทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเอกภาพขึ้นใหม่ในโรมาญจ์ (Romagne)" ความโหดร้ายเป็นสิ่งที่ควรแก่การสรรเสริญ ถ้าช่วยทำลายความไม่สงบเรียบร้อยได้แต่เนิ่น ๆ ไม่จริงหรือที่ความกรุณาปราณีได้ก่อให้เกิดการฆาตกรรมและการปล้นสะดมรบกวนมาเสียมากต่อมาก "ความไม่สงบเรียบร้อยเหล่านี้ทำลายสังคมโดยทั้งหมดในขณะที่ความเข้มงวดกวดขันของ "ผู้ปกครอง" มีผลกระทบกับแต่กับบุคคลบางคน" ดังนั้น จึงปกป้องสังคมก่อน นี้แหละคือความกรุณาที่แท้จริงของรัฐ"

จากนี้ ปัญหาเก่าแก่ก็เกิดขึ้น คือ "ผู้ปกครอง" ควรจะเป็นคนที่คนรักมากกว่าที่จะเป็นคนที่คุณกลัว หรือเป็นคนที่คุณกลัวมากกว่าที่จะเป็นคนที่คุณรัก

ทางที่ดีที่สุดก็คือ ควรจะเป็นทั้งสองอย่าง แต่ก็เป็นเรื่องยาก ดังนี้ ทางที่แน่นอนที่สุดก็ควรที่จะเลือกเป็นคนที่คุณกลัว ทำไม? มีเหตุผลอยู่หลายประการ ประการแรกทีเดียว มนุษย์เรานั้นโดยทั่วไปแล้วเป็น "คนอกตัญญู ชอบแปรพักตร์ ซ่อนเร้น สันส่ท้านต่อภัยอันตราย และกระหายประโยชน์ตราบที่ท่านทำให้เขาอยู่ดีมีสุข เขาจะเป็นของท่านเขาจะสละเลือด ทรัพย์สิน ชีวิต ลูก ๆ ของเขาให้ตราบที่ภัยอันตรายยังอยู่ไกลตัว แต่เมื่อมันเข้ามาใกล้ตัว เขาจะหันหลังให้ท่านอย่างรวดเร็ว" ความทุกข์ยากจะตกอยู่แก่ "ผู้ปกครอง" ที่คิดหวังพึ่งน้ำใจของเขาเหล่านั้นแต่อย่างเดียว น้ำใจซึ่ง "ผู้ปกครอง" ได้มาด้วยความเมตตากรุณาของเจ้าเอง และ "ผู้ปกครอง" "จะต้องสูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างในไม่ช้า" นอกจากนั้นมนุษย์ไม่ค่อยจะเกรงกลัวที่จะล่วงเกินผู้ที่ทำตนให้เป็นที่รักของคน แต่จะไม่กลัวล่วงเกินผู้ที่ทำตนให้เป็นคนที่คุณกลัว ใฝ่สัมพันธ์แห่งความรักนั้น มนุษย์จะตัดมันทิ้งตามแต่ผลประโยชน์ของเขา ในขณะที่ความกลัวการลงโทษจะไม่ออกไปจากตัวมนุษย์เลย ประการสุดท้ายการที่ "ผู้ปกครอง" จะเป็นที่รักของคนหรือไม่นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ "

ผู้ปกครอง" แต่ขึ้นอยู่กับอารมณ์ของมนุษย์ แต่การที่เป็นคนที่คนกลัว จะขึ้นอยู่กับตัว "ผู้ปกครอง" เอง มนุษย์ "จะกลัวตามอารมณ์ของ "ผู้ปกครอง" ดังนั้น "ผู้ปกครอง" ที่ชาญฉลาดจะต้องไม่คิดหวังพึ่งในสิ่งที่ขึ้นอยู่กับคนอื่นแต่พึ่งในสิ่งที่ขึ้นอยู่กับตัวของ "ผู้ปกครอง" เอง

อย่างไรก็ตาม การที่เป็นคนกลัว ไม่ได้หมายถึงจะต้องเป็นที่เกลียดชังด้วยแต่อย่างใด ความเกลียดชังของราษฎรเป็นเรื่องที่ร้ายแรงพอ ๆ กับความรู้สึกเหยียดหยามดูถูกดูหมิ่นที่ราษฎรมีต่อ "ผู้ปกครอง" เพราะฉะนั้น "ผู้ปกครอง" จะต้องไม่เข้าไปเสี่ยงป้อมปราการทั้งหลายที่ "ผู้ปกครอง" ที่เป็นที่เกลียดชังได้สร้างเอาไว้เพื่อต่อต้านราษฎร จะไม่ช่วยปกป้อง "ผู้ปกครอง" ให้อยู่รอดปลอดภัยจากการมั่วสุมคิดร้ายของราษฎรได้เลย เพื่อหลีกเลี่ยงความเกลียดชังนี้ วิธีการที่ง่าย ๆ มีอยู่ นั่นคือ "ละเว้นที่จะล่วงเกินไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินของราษฎรหรือเกียรติยศของภรรยาของเขา"

สุดท้าย สำหรับ "ผู้ปกครอง" แล้ว คงไม่มีอะไรที่เป็นที่น่าสรรเสริญเท่ากับการเป็นผู้มีสัจวาจาและใช้อำนาจอย่างตรงไปตรงมาเสมอ แต่ในความเป็นจริงนั้น การณ์กลับกลายเป็นว่า "ผู้ปกครอง" ที่มีผลงานที่ยิ่งใหญ่ล้วนแต่เป็นผู้ที่ละเมิดคำมั่นสัญญาและปกครองบังคับบัญชามนุษย์ด้วยเล่ห์กล ในที่สุด "ผู้ปกครอง" เหล่านั้นแหละที่สามารถครอบงำมีชัยชนะเหนือผู้ที่ตั้งตนอยู่ในความซื่อสัตย์ จากข้อเท็จจริงนี้เอง มาคิอาเวลลีได้สร้างบทที่ 18 ขึ้นมา "ผู้ปกครองจะรักษาคำพูดของเขาได้อย่างไร อันเป็นบทที่ได้รับการดำเนินมาแต่เดิม แต่ก็ยังเป็นบทที่แสดงออกถึง "แก่นสาร" ของมาคิอาเวลลีและที่บรรดานักการเมืองที่กระหายความสำเร็จทางการทูตอ่านกันอย่างใจจดใจจ่อซึ่งเนื้อหาสาระมีดังนี้ คือ "ผู้ปกครอง" จะต้องรู้จักปฏิบัติตนได้เยี่ยงสัตว์และเยี่ยงมนุษย์ คุณสมบัติของมนุษย์ก็คือการต่อสู้ด้วยกฎหมายอย่างสม่ำเสมอและด้วยความจงรักภักดี ส่วนคุณสมบัติของสัตว์นั้นเป็นการต่อสู้ด้วยกำลังและเล่ห์กล "ผู้ปกครอง" จะต้องมีความรู้ทั้งสองนี้ซึ่งเกื้อกูลกันและกัน คือ รู้จักเป็นทั้งมนุษย์และสัตว์ในบรรดาสัตว์ด้วยกัน "ผู้ปกครอง" ต้องเลือกเอาสัตว์สองชนิดมาเป็นแบบอย่าง คือ สุนัขจิ้งจอกกับสิงโต "ผู้ปกครอง" "จะต้องเป็นทั้งสุนัขจิ้งจอกและสิงโตให้ได้พร้อม ๆ กัน ทั้งนี้เพราะว่าถ้าเป็นแต่สิงโต "ผู้ปกครอง" จะมองไม่เห็นกับดักและถ้าเป็นแต่สุนัขจิ้งจอก "ผู้ปกครอง" ก็จะไม่สามารถต่อสู้กับสุนัขป่า ด้วยเหตุนี้ "ผู้ปกครอง" จึงจำเป็นที่จะต้องเป็นสุนัขจิ้งจอกเพื่อเห็นกับดัก และเป็นสิงโตเพื่อเขย่าขวัญบรรดาสุนัขป่าทั้งหลาย"

ดังนี้ ในเรื่องของคำมั่นสัญญาและข้อผูกพันต่าง ๆ "ผู้ปกครอง" จะต้องเป็นสุนัขจิ้งจอกคือ ไม่เคารพคำมั่นสัญญาหรือปฏิบัติตามข้อผูกพันต่าง ๆ เมื่อการเคารพหรือการปฏิบัติเช่นนั้นจะเป็นผลเสียต่อ "ผู้ปกครอง" "ถ้ามนุษย์เป็นคนดีทั้งหมด คำสอนนี้ก็ไม่มีดี แต่โดยที่มนุษย์เป็นคนเลวและไม่รักษาคำพูดที่มีต่อท่าน ท่านก็ไม่จำเป็นต้องรักษาคำพูดที่มีต่อพวกเขา" "ผู้ปกครอง" ที่รู้จักทำตนเป็นสุนัขจิ้งจอกได้ดีที่สุดคือ "ผู้ปกครอง" ที่มีความสุขสมบูรณ์มากที่สุด แต่ก็มีเงื่อนไขอยู่เหมือนกัน คือ ต้องรู้จักซ่อนเร้นสภาพความเป็นสุนัขจิ้งจอกและมีศิลปะในการเสแสร้งและซ่อนเร้น ซึ่งมีประเด็นที่พอจะสรุปได้ดังนี้ คือ "ผู้ปกครอง" ไม่จำเป็นที่จะต้องมีความดีที่ดีทั้งหมด

ตามที่ได้กล่าวมา แต่จำเป็นที่จะต้องทำที่ว่า "ผู้ปกครอง" มีคุณสมบัตินั้น มาคือเวลลิกกล่าววว่า "ฉันกล้าที่จะพูดได้เลยว่า ถ้า "ผู้ปกครอง" มีคุณสมบัติเหล่านี้อย่างแท้จริงแล้วและแสดงออกอย่างสม่ำเสมอในพฤติกรรมของ "ผู้ปกครอง" คุณสมบัติเหล่านี้อาจจะยังความเสียหายมาให้แก่ตัว "ผู้ปกครอง" ตรงกันข้ามจะเป็นประโยชน์แก่ "ผู้ปกครอง" เสมอ ถ้า "ผู้ปกครอง" จะมีคุณสมบัติเหล่านี้ก็แต่โดยลักษณะภายนอก เป็นคั่นว่า จะเป็นการดีสำหรับ "ผู้ปกครอง" เสมอที่ "ผู้ปกครอง" จะแสดงตนว่าเป็นคนมีใจเมตตากรุณา ซื่อสัตย์ มีมนุษยธรรมเคร่งศาสนา จริงใจ เราต้องตระหนักอยู่เสมอว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ที่ "ผู้ปกครอง" คนหนึ่งและโดยเฉพาะ "ผู้ปกครองคนใหม่" ที่จะประพฤติปฏิบัติตามโดยทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นคนดี แต่บ่อยครั้งการนี้ปรากฏว่า เพื่อธำรงรักษารัฐเอาไว้ "ผู้ปกครอง" จำต้องปฏิบัติการในทางที่ขัดต่อมนุษยธรรม ขัดต่อความรักเพื่อนมนุษย์หรือแม้แต่ขัดต่อศาสนา ด้วยเหตุนี้ "ผู้ปกครอง" จะต้องมิจิตใจที่ปรับตัวอยู่ได้เสมอตามทิศทางลมและตามความเหมาะสมของเหตุการณ์เท่าที่เป็นไปได้ "ผู้ปกครอง" จะต้องไม่ละทิ้งเส้นทางของความดี แต่ถ้าจำเป็น "ผู้ปกครอง" ก็ต้องรู้จักเดินเข้าสู่เส้นทางของความเลวแต่ก็ต้องระมัดระวังอยู่เสมอที่จะไม่พุดอะไรออกมาในลักษณะที่ทำให้ถูกจับได้ว่า "ผู้ปกครอง" ไม่ได้มีคุณสมบัติห้าประการดังที่ได้กล่าวมา "ผู้ปกครอง" จะต้องสร้างภาพพจน์ของตัวเองผู้ปกครองในลักษณะที่ว่าเมื่อคนได้เห็น "ผู้ปกครอง" ได้ยินได้ฟัง"ผู้ปกครอง"ก็เชื่อว่า "ผู้ปกครอง" เป็นคนที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณา เปี่ยมไปด้วยความจริงใจ มีมนุษยธรรม มีเกียรติ และที่สำคัญ คือเคร่งศาสนาเหตุที่จำต้องทำเช่นนี้ก็เพราะว่ามนุษย์เรานั้น โดยทั่วไปแล้วมักจะวินิจฉัยตามที่เขาได้มองเห็นมากกว่าที่จะวินิจฉัยตามที่เขาได้สัมผัส มนุษย์ทุกคนมีขีดความสามารถในทางการรับรู้สิ่งที่ตนมองเห็นแต่มีน้อยคนนักที่จะเข้าถึงในสิ่งที่ตนสัมผัส "ทุกคนมองเห็นท่านอย่างที่ท่านปรากฏออกมา แต่มีน้อยคนนักที่จะรู้จักท่านโดยแท้จริงอย่างที่ท่านเป็น และคนกลุ่มน้อยนี้จะไม่กล้าลุกขึ้นขวางความคิดของคนส่วนใหญ่ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยอำนาจอันยิ่งใหญ่"

นอกจากนั้น ในการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์และโดยเฉพาะของ "ผู้ปกครอง" ซึ่งไม่อาจถูกพิจารณาในศาล สิ่งที่สำคัญคือผลลัพธ์ ขอให้ "ผู้ปกครอง" คิดแต่จะธำรงรักษาชีวิตของผู้ปกครองของรัฐของ "ผู้ปกครอง" เอาไว้แต่อย่างเดียวนั้น ถ้าประสบความสำเร็จทุกวิธีการที่ "ผู้ปกครอง" ใช้จะได้รับการยกย่องสรรเสริญโดยทุกคนหมด "สามัญชนจะหลงใหลได้ปลื้มกับสิ่งที่ปรากฏแก่ตาของเขาและกับเหตุการณ์เสมอ และไม่ใช้คนเหล่านี้แหละหรือที่เป็นคนส่วนใหญ่ของโลก"

สำหรับ "ผู้ปกครอง" คนใหม่ อาจจะต้องมีการเคารพกฎเกณฑ์บางประการทั้งในทางการเมืองภายนอกและในการเลือกที่ปรึกษาหรือรัฐมนตรีของเขา สิ่งที่จะต้องทำก็คือจงอย่าทำอะไรที่จะทำให้ "ผู้ปกครอง" อีกคนหนึ่งทรงพลังอำนาจขึ้นมา เพราะจะเป็นการกระทำ "ที่ทำลายตัวเอง" จงแสดงตนออกมาอย่างตรงไปตรงมาว่าเป็นมิตรหรือศัตรู หมายถึง "ผู้ปกครอง" จะต้องรู้จักประกาศตัวอย่างเปิดเผยว่าอยู่ข้างรัฐใด และไม่อยู่ข้างรัฐใด "การวางตัวเป็นกลางซึ่งพวกที่โลเลมัก

จะชอบยึดถือปฏิบัติกันอยู่นั้น บ่อยครั้งก็นำ "ผู้ปกครอง" เหล่านี้ไปสู่ความหายนะได้เช่นกัน" ส่วนในเรื่องที่ปรึกษาและรัฐมนตรีนั้น "กฎทั่วไปและที่ไม่เคยผิดพลาดเลย" มีอยู่ว่า "ผู้ปกครอง" ที่ชาญฉลาดเท่านั้นที่จะมีที่ปรึกษาได้ และความสามารถของเจ้าอาจวัตได้โดยพิจารณาจากตัวบุคคลที่ล้อมรอบ"ผู้ปกครอง" "ผู้ปกครอง" จะต้องหมั่นปรึกษาหารืออยู่เสมอ แต่เมื่อ "ผู้ปกครอง" ต้องการ ไม่ใช่เมื่อเขาเหล่านั้นต้องการ รัฐมนตรีที่ตั้นั้น คือผู้ที่ไม่เคยคิดถึงตัวเขาเลย แต่จะคิดถึง "ผู้ปกครอง" เสมอ และจะเข้าพบปะสนทนากับ "ผู้ปกครอง" ก็แต่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของรัฐ แต่ "ผู้ปกครอง" ก็ต้องนึกถึงรัฐมนตรีของ "ผู้ปกครอง" เช่นกัน "ผู้ปกครอง" จะต้องให้ทรัพย์สินแก่เขาอย่างพอเพียง ให้ความยกย่อง ให้เกียรติและยศฐาบรรดาศักดิ์ เพื่อที่เขาจะได้หวาดกลัวต่อการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทั้งสิ้น และเพื่อที่เขาจะได้ตระหนักดีว่าที่เขาได้เป็นอยู่อย่างนี้ก็ด้วยความสนับสนุนของ "ผู้ปกครอง" ปราศจาก "ผู้ปกครอง" แล้ว เขาจะไม่ทำอะไรทั้งสิ้น

"ผู้ปกครอง" คนใหม่ที่ประพฤติปฏิบัติตนตามที่กล่าวมานี้ก็จะสามารถมีความมั่นใจในอนาคตของตนได้ดีกว่า "ผู้ปกครอง" คนเก่าเสียอีก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่า "ผู้ปกครอง" คนใหม่มีโอกาสที่จะสร้างความมั่นคงให้กับตนเองได้ดีกว่าถ้ากาลเวลาได้ช่วยเสริมสร้างอำนาจให้แก่ "ผู้ปกครอง" ทั้งนี้ก็เพราะว่าการกระทำต่าง ๆ ของ "ผู้ปกครอง" คนใหม่จะสดใสหมดจดคือการกระทำของ "ผู้ปกครอง" คนเก่า และ "เมื่อการกระทำนั้น ๆ เห็นกันว่าเป็นการกระทำที่กล้าหาญชาญชัยด้วยแล้ว "ผู้ปกครอง" ก็จะชนะใจคนและสร้างความประทับใจให้แก่คนได้มากกว่ามนุษย์เรานั้นจะตื่นเต้นตื่นตื้นกับปัจจุบันมากกว่าอดีตเสมอ" ดังนี้ สำหรับ "ผู้ปกครอง" คนใหม่แล้วก็ป็นวิกรมสองต่อ คือ วิกรมที่ได้ก่อตั้งรัฐใหม่กับวิกรมที่ได้เสริมสร้างตนเองให้แข็งแกร่งโดยอาศัยกฎหมายที่ดี อาวุธที่ดี พันธมิตรที่ดี และตัวอย่างที่ดี" ในทางตรงกันข้ามก็จะเป็นความอับยศสองต่อเช่นกันสำหรับผู้ที่เกิดมาบนบัลลังก์ แต่ต้องปล่อยให้สูญเสียไปด้วยความโง่เขลาเบาปัญญาของตนเอง

กล่าวโดยสรุป ตัวแบบผู้ปกครองในทัศนะของมาคิอาเวลลี มีความเป็นอุดมคติมากเกินไป ไม่สามารถจะนำมาปฏิบัติได้ในโลกของความเป็นจริง นั้นจึงเป็นเรื่องที่ไม่จริงดังที่ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้นว่า จากการศึกษา "ตัวแบบผู้ปกครอง" ในทฤษฎีของมาคิอาเวลลีนั้น ผู้วิจัยเห็นว่ารูปคำสอนของมาคิอาเวลลี สามารถนำมาปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้ หากแม้ว่าผู้ปกครองได้มีการศึกษาเรียนรู้คำสอนอย่างถ่องแท้และใช้ความพยายาม จากสมมุติฐานที่ 1 ความล้มเหลวในการรักษาอำนาจทางการเมืองของ ฟลเอก สุจินดา คราประยูร สามารถอธิบายได้จากความไม่สอดคล้องกันระหว่างการแสดงบทบาททางการเมืองในระหว่างที่ครองอำนาจอยู่ ฟลเอกสุจินดา คราประยูรได้พยายามแล้วที่จะกระทำตามตัวแบบ แต่การกระทำนั้นไม่บรรลุจุดเป้าหมายจึงทำให้การรักษาอำนาจของฟลเอก สุจินดา คราประยูร ไม่สัมฤทธิ์ผลดังที่คิดไว้และล้มเหลวลงในที่สุดหรือแม้ว่าจะได้พยายามกระทำตามตัวแบบเป็นบางส่วนแต่บริบททางการเมืองนั้น อยู่ในสภาพที่แตกต่างกัน

เนื่องจากเมืองฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี ขณะนั้นรูปแบบการเป็นอีกอย่างหนึ่ง จึงแตกต่างกัน พลเอกสุจินดา คราประยูร เพราะกาลเวลาและสมัยผิยุคกัน จึงไม่สามารถนำมาใช้กับเหตุการณ์ การเมืองไทย ตามที่ได้อ้างไว้ในสมมุติฐานที่ 2 หรือ ความล้มเหลวในการรักษาอำนาจทางการเมือง ของพลเอก สุจินดา คราประยูร ตามสมมุติฐานที่ 3 นั้น จึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับโชคชะตาแต่อย่างใด ตรงข้ามผู้ปกครองจะต้องใช้ความสามารถ ความเฉลียวฉลาด ศิลปะการปกครองประเทศต่างหาก จึงจะรักษาอำนาจนั้นไว้ได้ โชคชะตาจึงไม่ได้มีส่วนช่วยให้พลเอก สุจินดา คราประยูร ในการ รักษาอำนาจนั้นได้เลย เพราะพลเอก สุจินดา คราประยูรได้ดำเนินการตามแบบวิธีแนวคิดของ มาคิอาเวลลี ตามสมมุติฐานที่ 1, 2 และ 3 แล้ว แต่การกระทำนั้นไม่สัมฤทธิ์ผลแต่ประการใด ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แนวความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีจึงไม่เป็นอุดมคติมากเกินไป ตามที่กล่าวอ้างกัน แต่กลับสามารถนำมาปฏิบัติได้หากว่าผู้ปกครองได้เรียนรู้ตามคำสอนนี้แล้ว การ รักษาอำนาจก็จะสัมฤทธิ์ผลเป็นรูปธรรมได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบ "ผู้ปกครอง" ในทฤษฎีการเมืองของมาคิอาเวลลี กับการเป็น "ผู้ปกครอง" ของพลเอกสุจินดา คราประยูรนั้นทำให้ข้าพเจ้าได้แนวความคิดในการ เสนอแบบผู้นำของตนเองเพื่อที่ผู้ปกครองในการเมืองไทยจะได้นำไปศึกษาและตรึกตรองในการขึ้น เป็นผู้ปกครอง คือ

1. ผู้ปกครองจะต้องมีคุณสมบัติคือในอนาคตทางการเมืองไทยต้องมีความชอบธรรมทาง การเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยในไทยและกระแสประชาธิปไตยของโลกได้รับการพัฒนา อย่างรวดเร็ว ประชาชนในประเทศไทยโดยเฉลี่ยมีการศึกษาก่อนบังคับจาก 6 ปีเพิ่มเป็น 9 ปีมากขึ้น หรือมากกว่านั้น สิ่งที่กระทบถึงผู้นำในอนาคต คือ ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในสังคม ประเทศและของระดับโลก

2. ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นประชาธิปไตยและมาจากฐานมวลชน ผู้ปกครองที่จะ เข้ามาดำรงตำแหน่งจะต้องมาจากการเลือกตั้งและการเลือกตั้งจากฐานมวลชนไม่ใช่มาจาก ประโยชน์ ผู้ปกครองต้องมีบทบาทในการประสานประโยชน์ควบคู่กับความสามารถในการบริหาร การบังคับบัญชา การเลือกคนที่มาทำงาน การรู้จักผู้ร่วมงานดีในแง่ความสามารถและข้อจำกัด เพื่อ แบ่งงานได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน เพราะคนส่วนใหญ่จะมีการศึกษามี ความรู้ ความสามารถ ประชาชนไม่เพียงเลือกผู้ปกครองที่มีความสามารถเท่านั้น แต่เลือกผู้ป กครองที่พิสูจน์แล้วว่าประสบความสำเร็จ เพราะสังคมอยู่ในยุคที่มีการแข่งขันกันอย่างสูงทางการ เคลื่อนไหวของเศรษฐกิจโลก สังคมจะเรียกร้องผู้ปกครองที่มีความสามารถโดยเฉพาะความ สามารถในการบริหารงานบุคคลองค์กรเศรษฐกิจ มีประสบการณ์ในการทำงานทั้งในภาครัฐและ

ประสบความสำเร็จ ประชาชนจึงเกิดความมั่นใจว่าบุคคลที่จะเป็นผู้ปกครองนั้นสามารถบริหารประเทศและรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและประสานประโยชน์ของแต่ละฝ่ายได้อย่างดี

3. ผู้ปกครองจะต้องมีศีลธรรมและจริยธรรมทางการเมือง โดยเฉพาะความมีคุณธรรมและมีความซื่อสัตย์เป็นผู้มีอุดมการณ์ ประชาชนมีความตื่นตัวในเรื่องของศาสนาและคุณธรรมมากยิ่งขึ้น นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงเอกลักษณ์สภาพของสังคมไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จากผู้ปกครองการเมืองไทยและสังคมไทยที่ได้สร้างค่านิยมแห่งการชมเชยคนที่ดูเหมือนมีอำนาจ มีเงิน มีตำแหน่ง แทนที่จะชมเชยคนดีสังคมยกย่องคนที่ความมั่งคั่งแม้จะเป็นบุคคลที่มีความคดโกงอยู่ภายใน การพะเน้าพะนอประจบสอพลอผู้มีอำนาจ มีตำแหน่งที่สามารถเอื้อประโยชน์กับตนได้ โดยไม่สนใจคุณธรรมแต่จะสนใจเพียงประโยชน์ที่พึงได้รับ บรรยากาศเช่นนี้จำเป็นจะต้องถูกเปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงในลักษณะของตัวผู้ปกครองให้เป็นลักษณะเช่นนี้ได้ นับว่าเราได้รักษาสภาพสังคมไว้ มิให้การละเลยมิติแห่งคุณธรรมย้อนกลับมาทำลายรากฐานทางสังคมไทยดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

4. ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี สังคมในอนาคตเป็นสังคมที่เปิดกว้างจำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ผู้นำต้องติดต่อสัมพันธ์กับคนทุกระดับ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นผู้ที่คอยดูแลทุกข์สุขและประสานประโยชน์ของบุคคลทุกฝ่าย การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นประตูเปิดสู่การเข้าหาคนได้ง่ายเป็นฝ่ายรุกไม่ใช่ฝ่ายรับ อุปนิสัยที่จะช่วยให้บุคคลมีมนุษยสัมพันธ์ดีคือ การเป็นคนที่มีความจริงใจ ชอบเป็นผู้ที่ให้มากกว่าเป็นผู้ที่รับ มีความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น